

Het goed Bijsterveld

door Thilde Bruning

Bijsterveld, het "kasteel" van "de paters" aan de Montfortlaan in Oirschot, heeft een lange geschiedenis achter zich. Eeuwen voordat dit gebouwencomplex, dat wij nu kennen, in verschillende fasen werd gebouwd, werd van "de hoeve van Bijsterveld" en het daarbij behorende land reeds in leenregisters e.d. melding gemaakt.

Misschien komt U er dagelijks langs, maar hebt U die gebouwen ooit goed bekeken? Rijd of loop eens wat langzamer en merk op, dat het middelste gedeelte, met de boogvormig afgewerkte ramen, het naar de bekranste voordeur leidende trapje waarlangs een smeedijzeren hek, en de klok in het kleine tympanon (driehoekig gevelstuk) boven de dakrand, duidelijk het oudste is. De omschrijving in de Monumentenlijst bevat de volgende passage: "Voorgevel met vooruitspringende middentravee met fronton, waarin deur met pilasteromlijsting. Ramen met waaierzwikken ." Taal voor ingewijden, die begrijpelijk wordt als men het object in werkelijkheid ziet.

Heeft men het voorrecht deze woning binnen te gaan (1), dan kan men zich een ogenblik wanen in de tijd waarin dit huis nog niet zo lang bestond:

De tijd dat de heren die er woonden de dans plachten te openen op de Stratense gildefeesten, zoals één van hen graag deed met de oudtante van ondergetekende's grootvader. Vanuit de brede gang die het huis in tweeën deelt, met zijn blauw plafond waarop wit stucwerk, ziet men uit op "la touelle", het meerhoekige, bijna halfronde uitbouwje middenachter, waarin men vroeger zal hebben gegeten en thee gedronken. Aan de buitenzijde ontdekt de belangstellende bezoeker tegen dit "torentje" een gevelsteen met het volgende opschrift: "Dit huys en plaats, van outs genaamt Groot Bijstervelt , is gebouwt en aangelegt door den hoog-welgebooren Heer en Vrouwe van Oirschot, en door hun hoog-welgebooren zoon Jacob Dirk baron Sweerts de Landas. Den eersten steen gelegd den 23 maart 1772." Het grotc gobelinwandtapijt (3 x 2.25 m) in de gang, in bruikleen afgestaan door een mevrouw Sweerts de Landas uit Doorn, werd in 1670 vervaardigd door Catharina Louisa van Kettler, in 1664 getrouwd met Jacob Ferdinand Sweerts de Landas. Zoals verderop zal blijken, was Bijsterveld toen nog niet in het bezit van de genoemde familie. Op het tapijt ziet men het wapenschild van Jacob Ferdinand: links (heraldisch rechts) daarvan zijn, kleiner, een aantal familiewapens van de voorouders Sweerts afgebeeld, en rechts (heraldisch links) een reeks wapens van de voorouders Van Kettler, de z.g. kwartieren.

"Bijsterveld" of "Biesterveld" betekent letterlijk: verwilderd, onvruchtbaar stuk land (2); symbolisch (volgens het Middelnederlands Woordenboek): het toppunt van ellende. En "heren van Bijsterveld" is een benaming voor zwervers. Maar men hoeft niet aan te nemen, dat het goed waarover nu wordt gesproken veel woeste gedeelten omvatte, noch dat het voor zijn gebruikers ellende betekende, en evenmin dat de heren ervan zwervers waren. Al in de middeleeuwen was het een bezit, dat waard was door de hertog van Brabant als leen te worden uitgegeven (3). De oudste mij bekende optekening betreffende het goed Bijsterveld is te vinden in het "Latijnsboek", het leenboek van hertog Jan III, aangelegd in 1312 en daaropvolgende jaren. Hier lezen we: "Aleydis, fiLia quondam Henrici de Audenhove, bona de Bijsterveld, scilicet mansionem cum quantitate terranun ad eandem ransionem spectante" (Aleydis, dochter van wijlen Henricus van Audenhove (houdt) het goed van Bijsterveld, te weten een huis met een hoeveelheid grond die tot dat huis behoort). (4) Aleydis erfde het leengoed waarschijnlijk van haar vader, daar het "Spechtboek" zegt: "Dit goet steet in d'oude boke op Aleiten Henricx dochter van Audenhoven ende op Henric van Audenhoven." wat er in die tijd precies met het leen gebeurde, is mij niet duidelijk. Want het "Stootherok", aangelegd omstreeks de jaren 1340 - 1350, maakt melding van "Jan Aliten zoen wilen was van Audenhoven", die in 1355 ("des maendaechs .... Sint Marien Magdalenen dach", dus op 20 of 27 juli) leenman werd, "stat in lite contra (= bevindt zich in geschil met) Ruthgerum van der Braken." (5) De familie Van der Braken had al bezit in Oirschot, misschien dicht bij Bijsterveld (6). Blijkbaar won van der Braken het proces: hij werd leenman van Bijsterveld. Deze Rutgher Heilwigszoon werd dan weer opgevolgd door zijn dochter Margrite. Het eerder genoemde "Spechtboek" echter, geschreven in 1379 en daarop volgende jaren, geeft een andere lijst, die begint met Godevairt die Rijc, en over Karelina van der Braken en haar zoon Jan de Grote van Herlaer eveneens uitkomt bij een Rutgher van der Braken (7). Laatstgenoemde Rutgher

echter verkoopt het goed aan Bartelmeeus Zuetricx, die in 1440 als leenman te boek staat (8). Zowel in het Stoot- als in het Spechtboek gaat het om: "t goet te Bijstervelt. Dat's te wetene eene thiende die weert is jaarlicx 16 mudde, die tweedeel rogge ende dat derdendeel gherste, metten toebehoiten ende 4,5 mudsaet lants, 18 aude grote (-een bepaalde muntsoort-) 's jaers van sesse hofstaden ende anderen chijns die men tot Straten gheeft, tot desen goede behorende, ende 4 mansscape." "Manschappen" zijn achterlenen. Bijsterveld was dus toen al behalve een leenhoeve ook een "leenhof" met eigen leenmannen! Een splitsing is niet waarschijnlijk; men kan dus, totdat andere gegevens opduiken, aannemen - vooral ook wegens het verschil in tijd wat het aanleggen van beide leenboeken betreft - dat de ene reeks op de andere aansluit, dus dat Godevaert die Rijk, al dan niet rechtstreeks, opvolger in het leenmanschap Ivas van Margri te van der Braken.

Vanaf Bertelneus Zuetricx wordt het allemaal wat gemakkelijker te volgen. De "Denombrementen van de leenen van den quartiere van 's-Hertogenbossche" vermelden dat hij in leen houdt: ' een huys ende hof met eenre schueren, geheiten Bijstervelt, onder weyde ende lant in de prochiën van Oerschot gelegen, groot t'samen twee buentre ende een vierendele, gelegen metter eenre sijden ende metten eenen eynde aen die gemeynthe (= de gemene gronden) aldaer, ende metten anderen eynde aen 's brouwers kynderen erve" (9). Volgens de "Declaratie van alle leenen gelegen in de Meyerie Vall den Bossche" bestonden zijn drie achterlenen (officieel vier, maar van het vierde beweerde hij niets te weten) uit: 4,5 mudzaad land + 1/10 van het "stumenland" (?), 20 lopen zaailand + 4 bunder beemd + een deel van de cijnzen van Wintelre en Vessem, en tenslotte 18 oude groten uit 6 hofsteden (10). Hoe de groepen precies zijn samengesteld, wordt niet duidelijk uit de tekst.

Als Bertelmeeus sterft, in 1451, komt de helft van Bijsterveld aan zijn zuster Beele, die haar leen, misschien nog in datzelfde jaar, overdraagt aan haar zoon Willem van Aerle (11). Hij heeft in leen: "eene hoeve die hoeve van Bijstervelt, gelegen in der prochiën van Orsschot, van vier ende een half mudzaet lants. achtien aude groten thijns die men tot Straten gheeft, desen hoeven toebehorende, ende vier manscapen; ende is een volle leen" (12), dus blijkbaar toch weer het hele goed! Behalve dan de tienden – een tiende is het tiende deel van een zekere oogst, aanvankelijk opgebracht voor een kerk, later geheven door wereldlijke heren - , die wij na de vermelding in het spechtboek en de decalatie niet meer tegenkomen. Dat de tiende van het leen is gescheiden, kan men ook opmaken uit verheffingen in 1614 en 1627, geregistreerd in een ander leenboek, van de helft van de tiende in de Heeselacker, gespleten uit de goederen van Bijsterveld.

(13). Een vol leen was een leen, dat per jaar een opbrengst gaf ter waarde van tenminste 15 Rijngulden. Aan heergewaden en andere rechten (ter betaling van heer, stadhouder, griffier en zittende leenmannen van het leenhof) moest men hiervoor bij verhef 20 Rijngulden 6 stuiver betalen (14).

Willem van Aerle was misschien toch niet geheel tevreden met zijn inkomen uit het leengoed. In elk geval: in 1469 verkocht hij het aan mr. Aernt van Welhuysen, die het op 10 april van dat jaar verhief. Een andere Aernt van Welhuysen , waarschijnlijk diens zoon, deed verhef op 12 februari 1503 "tot behoef Joerdaens van Boert". Bleef deze tweede Aernt toch zelf bepaalde rechten op Bijsterveld behouden, ofwel had zijn vader bepaald dat Van Boert het goed slechts voor beperkte tijd mocht bezitten? Men zou denken van wel, als men leest dat Joerdaen van Boert het leen verkocht "als executeur van den testamente mr. Arnts van Welhuysen" aan Geeraert Gijsbrechtsz. van der Schaeft (elders veelal genoemd: van der Schaut) (15). Gijsbrecht van der Schaut verhief de hoeve cum annexis op 18 juli 1506 voor zijn zoon, de priester Geeraert.

Uit het register der denombrementen van de kwartieren 's-Hertogenbosch en Antwerpen, aangelegd in 1530, weten wij dat Geeraerts leen het volgende omvatte:

"huys, hoff ende weye" in de heerdgang (buurtschap) van de Notel, groot 2 bunder; drie stukken land, genaamd de Putacker, het Rylant en de Wyecker (elders: Weycker), groot resp. 1,75, 2,25 en 1,25 bunder;

26 achterlenen onder 19 achterleenmannen, sommige in de Notel en andere in Straten gelegen, namelijk: de Commell (later: Dommell), 12 lopenzaad (16); de Haechacker (omvang rriet genoemd); de Thyendlosen acker, 3 lopenzaad ; de Breempt of Breempt, totaal 4 bunder, in twee helften (later verder gedeeld); een huis, hof en erf, samen 1 lopenzaad en 3 roeden (17); vier stukken land van 6 lopenzaad; een stuk van 3,5 lopenzaad; vier stukken van 3 lopenzaad; :2 stukken van 2 lopenzaad; 3 stukken van 1 lopenzaad; een stuk van 0,5 lopenzaad; 3 stukken van een "zesterzaad" , waarvan twee in Bossche maat; 18 oude groten uit een huis en hof onder Straten (18).

Hoewel de verheffingen in de leenboeken officieel nog tientallen jaren worden bijgeschreven onder de omschrijving van het leen met vier "manschappen", blijken r volgens de denombrementen in 1530 feitelijk al 19 te zijn, al dan niet door splitsing ontstaan.

Na Van der Schaut waren leenmannen verscheidene personen uit de welbekende adellijke familie Van Merode, die ook een reeks halfheren van Oirschot opleverde. Verhef werd gedaan door: Ryckaert van Merode 28 juli 1542 (nadat het goed van Geeraert van der Schaut of Schaeft as amgekocht); Ryckaert Ryckaertszoon van Merode, 20 sept. 1555; Philips Ryckaerts zoon van Merode, 26 febr. 1588 (19). Bij het overlijden van de laatste kwam Bijsterveld aan een zekere Servaes Goyaertsz., die het verhef op 8 mei 1601. Zijn leengoed staat als volgt beschreven:

"... een hoeve lands, geheten die hoeve van Biestervelt, gelegen in de prochie van Orschot begrijpende 4 (- elders 4,5 -) mudsaet lands, 18 oude groten chijns die men tot Straten heeft, met noch sesse hoifsteden ende anderen chijns (- een chijns is een jaarlijkse betaling die wordt opgebracht uit een onroerend goed -) derselverhalven toekomstende, ende eenige manschappen ende andere appendentiën ende dependentiën." (20). Wat de "sesse hoifsteden" hier precies inhouden, is mij niet duidelijk. Misschien in feite nog de goederen waarop de chijns van 18 oude groten rust, en slechts in de beschrijving hiervan losgeraakt?

Servaes Goyaertszoon verkocht de hoeve aan jhr. Dierick van der Ameyden, die haar verhef op 3 juli 1619. Bij zijn dood liet Dieriek het vruchtgebruik van het leen na aan zijn vrouw, jvr. Marie Polluyn, die het door mr. Jan le Roy, advocaat bij de Raad van Brabant, op 11 okt. 1611 liet verheffen (21). Maar het leengoed zelf kwam, zoals hij in zijn testament van 28 sept. 1607 (met toevoeging van 19 jan. 1608) had bepaald, aan jvr. Anna van Breugel, weduwe van Nicolaes de Weert, raadsheer in de Raad van Brabant, het hoogste Brabantse rechtcollege. Dit testament nu - dat onder meer ook de stichting beval van een huisje, waarbij recht op levensonderhoud, voor twee arme, ongehuwde mannen en twee dito vrouwen; dit terzijde (22) - zou nog veel onenigheid veroorzaken in de familie Van der Ameyden, zoals wij later zullen zien.

Waarschijnlijk was het onder het beheer van Marie Polluyn, dat men begon met het bijhouden van het oudste nu bekende leenboek van het leenhof. In het heerlijkheidsarchief van Oirschot treft men in totaal drie leenboeken van het leenhof Bijsterveld aan (23). Ze bevatten: instructies betreffende de gebruikelijke betalingen bij verhef en vervreemding, en betreffende de manier van procederen bij "verduistering" (niet tijdig verheffen van een leen); diverse formulieren voor de gewone rechtshandelingen tussen leenhof en achterleenmannen; registraties van aanstellingsakten voor de ambtenaren van het leenhof, namelijk stadhouders (plaatsvervanger van de heer bij zittingen van het leenhof), leenvinder (hij, die de verduisterde lenen aanbrengt) en griffier; uittreksels uit het register der denombrementen van 1530; opsommingen van de verheffingen, gedaan door de achterleenmannen. Wat nu het laatste betreft, valt in het eerste van de drie genoemde leenboeken op, dat er in feite méér achterlenen zijn verheven (namelijk totaal 34) dan men volgens de denombrementen zou verwachten (24). Enkele percelen, te weten de Breempt en twee stukken land van 6 lopenzaad, zijn in twee of meer delen gesplitst. Sommige percelen worden nader met namen aangeduid: een stuk van 6 lopenzaad heet de Straetacker, dat van 3,5 lopenzaad de Nevenacker "in de Moosten", één van 2 lopenzaad de Hogenacker en één van 3 lopenzaad de Moosten. Aparte lenen vonnen hier ook: een cijns van 2 g. 5 st. per jaar uit de Moosten, een cijns van 7,5 st. per jaar uit één der stukken van een "zesterzaad", en een cijns "te Straten" van 2 g. 8 st. per jaar (de laatste tijdelijk verheven samen met een deel van de cijnsen van Wintelre en Vessem, dat reeds in de "Declaratie" bij Bertelmeeus Zuetrix werd vermeld).

Met de reeks leenverheffingen zijn wij ondertussen in 1611 blijven steken. Verder dus. Degene die na de weduwe van Dierick van der Ameyden het vruchtgebruik (hoewel zij volledig erfgename heette) van het "leenhoff met de hoeven, achterlenen, appendentiën ende dependentiën van dyen, gemeynlijk genoemt Bijstervelt" verhef, was de eerder genoemde Anna van Breugel, weduwe van de raadsheer De Weert (26). Dit gebeurde in 1633; op 5 febr. 1645, na haar dood, werd verhef gedaan door de dames Anna en Helena de Weert (26). Dochters van Anna van Breugel? Toen Anna was gestorven, werd Helena, later genoemd als weduwe van de advocaat Ludovicus Kimps (27), op 10 aug. 1650 door het Leenhof van Brabant (inmiddels dat te 's-Gravenhage, niet meer te Brussel) met het goed beleend. Volgens inventarisnummer 1353 uit het archief van de Raad van Brabant zouden de achterlenen onder Helena's beheer weer anders zijn ingedeeld geweest dan in de Bijsterveldse

leenboeken is aangegeven. Om verwarring en afdwaling te voorkomen, laat ik een opsomming achterwege.

Helena de Weert beriep zich bij het verhef op het testament van Dieriek van der Ameyden. Maar er waren meer liefhebbers. Theodorus van Uffelen d'Ameyde, heer van Waesmont, wonend te Brussel, zoon van Josina, de oudste dochter van Nicolaes de Weert en Arma van Breugel, spande een proces tegen haar aan (28). Uit sommige stukken kan men opmaken, dat een gedeelte van de erfgoederen al in zijn bezit was (29). Wellicht had een splitsing plaatsgevonden. In elk geval deed hij verhef op 1 aug. 1656 (30). Voorlopig procedeerde hij tevergeefs: in 1659 werd hij door de Raad van Brabant in het ongelijk gesteld. Hij gaf het echter niet op, en het aangevallen familielid bleek nu, ondanks de beweerde rechten volgens het testament, zich toch niet zo zeker te voelen. In 1661 sloot zij een akkoord, waardoor Van Uffelen in het bezit kwam van de gehele erfenis (31). In tegenspraak met deze gegevens is weer, dat na haar dood haar zoon, Ludovicus Kimps d'Ameyde, op 10 sept. 1671 als leenverheffer van Bijsterveld optrad (32). In welke hoedanigheid deed hij dit? Ook hij beriep zich op het beruchte testament, waarvan ik helaas geen exemplaar heb kunnen vinden.

Het is allemaal nog onduidelijker, als wij weten dat op 10 sept. 1670, dus een Jaar voor de belening van laatstgenoemde Ludovicus (die volgens inventarisnummer 1341 van het archief van de Raad van Brabant wel degelijk betrekking had op "seecker leenhoff mette hoeven, achterlenen etc., gemeynelijk genoemd Bijstervelt") door de Raad van Brabant uitspraak was gedaan in een rechtszaak tussen Theodorus van Uffelen d'Ameyde en Anna du Bois uit Brussel, weduwe van Henrick van Caverson waarbij de eerste wegens grote schulden werd veroordeeld (33). Het vonnis had tot gevolg gehad, dat huis en hoeve genaamd Groot Bijsterveld (de toevoeging raakte steeds meer in gebruik; waarschijnlijk onderscheidde en hiermee het landgoed van het huis Klein Bijsterveld in de Gasthuisstraat), onderpand voor Van Uffelen's financiële verplichtingen en op dat tijdstip bewoont door ene juffrouw Eelkens, door de deurwaarder op 1 Juni 1671 in Den Bosch publiek voorlopig werden verkocht, met de achterlenen en alle verdere toebehoren. Er dienden zich nog vijf schuldeisers aan, en onderling procedeerden zij om voorrang in het ontvangen van door de verkoop van Bijsterveld opgeleverd geld (34). Uiteindelijk koper was gebleven Guilliam van Campen, notaris en prokureur te 's-Hertogenbosch.

Pas op 5 december 1675 kwam het decreet van Raad en Leenhof dat de geëxecuteerde uit zijn rechten ontzette, de koop ratificeerd en gebod, dat de koper in het bezit van zijn rechten werd gesteld (35). Twaalf dage later liet Guilliam van Campen Bijsterveld c.a. ("eene hoeve lants ... mette achterlenen") verheffen (36). Onder inventarisnummer 16 van het Oirschotse heerlijkheidsarchief treft men de volgende specificatie aan van de gekochte goederen:

het huis Bijsterveld; een huis en aanstede, groot 25 roeden;

de Garstackel', 1 lopenzaad, 30 roeden; de Boucht, 4 lopenzaad, 90 roeden; de Weijacker, 9 lopenzaad, 17 roeden; de Rilantacker, 6 lopenzaad, 32 roedl; de Puttackel', 16 lopenzaad, 32 roeden; nog meer van Putt- en Rilantacker, 10 lopenzaad, 17 roeden; het land in de Camp, 39 roeden; weide in de Camp, 6 lopenzaad; de dries bij het Huis, 7 lopenzaad; de Stippenbeemt, 10 lopenzaad; de Mortel, 12 lopenzaad; de Elsdonck, 6 lopenzaad; de Palyaert, 16 lopenzaad; het Mosvelt met de Rilant-cant, 1 lopenzaad.

Waarschijnlijk is hieronder geen enkel achterleen. De achterlenen worden in de algemene beschrijving van het goed wel vermeld, doch zonder specificatie. Ludovicus Kirnps d'Ameyde bleef blijkbaar nog enige tijd een gevaar vormen voor een rustig bezit van Bijsterveld door de Van Campens: Guilliam machtigde in 1676 de prokureur Johan Boon te 's-Gravenhage om zijn zaak waar te nemen als KimpS eventueel Bijsterveld zou vernaderen (d.w.z. als familielid van de eerdere bezitter recht van koop eisen) en een proces zou aanspannen (37).

Onder Guilliam van Campen werd een nieuw leenboek aangelegd. De opsomming der achterlenen daarin is vrijwel gelijk aan die in het eerste leenboek. Er zijn door de Van Campens ook nielve percelen (niet noodzakelijk achterlenen) in de buurt van Bijsterveld aangekocht, die min of meer een geheel gingen vormen met het goed, namelijk:

het Hertogenlant of de Hersselaer-ackers, 15 lopenzaad, overdracht in 1676; een dries of 1100iveld van 21 lopenzaad (later:

Henrick Tholoffs campken, naar de verkoper Henrick Tholoff van de Maersselaer), 1678; nog een dries of wei van 2i lopenzaad bij het huis Bijsterveld, 1679; de Veerclingh, 6 lopenzaad, 1680; de Bollencamp, 21 lopenzaad, 1686 (binnen de familie verder getransporteerd in 1713); de Sleebosch-

akker, circa 7 lopenzaad (apart verheven leengoed), 1699; het Heere-cempken, circa 2 lopenzaad, 1708. (38)

Guilliam van Campen, wiens standplaats Den Bosch was, schijnt vrij vaak op Bijsterveld verblijf te hebben gehouden. Hij heeft echter niet zeer lang plezier gehad van zijn goed. In zijn laatste levensjaren namen zijn verstandelijke vermogens sterk af, totdat hij geen gesprekken meer kon voeren en men hem zelfs bij het eten moest helpen (39). Behalve dochters, Maria en Johanna, had hij een zoon, Johan, onwettig geboren en later gelegitimeerd, die ook, al sinds 1662, notaris en procureur in Den Bosch was (40). Deze Johan van Campen, gehuwd met Maria Boons, liet, na de dood van de oude Guilliam, Bijsterveld op 22 febr. 1687 verheffen (41). Hij heeft zijn vader nog geen decennium overleefd. Op 2 april 1694 werd Guilliam Johanzoon van Campen alweer: procureur in Den Bosch -, zowel voor zichzelf als voor zijn zuster Catharina, beleend met" .... de hoeve geheten de hoeve van Bijsterveld, mette manschappen ofte achterleenen, appendentiën ende dependentiën van dien, met nogh 18 oude grooten chijns die men tot Stratum heft, ende anderen chijns, ge legen in de vrijheyt van Oorschot (42)

Guilliam stierf jong en ongehuwd, en zijn zuster erfde zijn bezittingen. Hendrik de Bije, notaris en prokureur in Den Bosch, exekuteur van het testament van Maria Boons en voogd over Catharina, werd in 1728 ten behoeve van zijn pupil met Bij sterveld beleend (43). Nadat Catharina op 24 jnni 1745 in Den Bosch als "ongehuwde dochter" was overleden, ontstond er weer onenigheid over de vererving van Bijsterveld (en elders gelegen goederen). Op 29 okt. van datzelfde jaar werd een verzoek om belening ingewilligd van Louis de Montfort, gepensioneerd luitenant, echtgenoot van Catharina's volle nicht Eufemia Minten, welke De Montfort zich als enige erfgenaam beschouwde. (44) Spoedig kwamen andere zogenaamde universele erfgenamen opdagen: Gerard en Francois Gast, kinderen van Catharina's volle nicht Geertruid van Grinsven. Zij werden zowaar op 17 december daaropvolgend met Bijsterveld beleend, en betaalden de daarvoor staande bedragen van 30 gld. heergewade en 22 gld. 18 st. hofrecht. (45) Deze sommen waren sinds de late middeleeuwen dus flink gestegen! Stukken betreffende een proces tussen de familieleden heb ik niet aangetroffen; waarschijnlijk kwam men tot een akkoord, want later bleek de nalatenschap onder deze en enkele andere bloedverwanten te zijn verdeeld. (46) In 1750 verkochten de gebroeders Gast brouwersgereedschappen uit de Bijsterveldse inboedel. (47) Klaarblijkelijk hadden de vroegere bewoners hun eigen bier laten brouwen.

De erfenis zaak was ondertussen niet afgedaan, want men kwam tot de ontdekking dat suikertante juffrouw Van Campen in haar testament eigennuttig had beslist: de negen armenblokken van Den Bosch, een organisatie of stichting ter' ondersteuning van de thuiswonende armen, zouden haar erfgenamen zijn. Op 16 aug. 1752 al deed hun gecommiteerde Carel Piper verhef van Bijsterveld, maar pas op 22 maart 1755 werden de neven en nichten definitief teleurgesteld door het vonnis van de Raad van Brabant, dat de huis- armen bevestigde in hun recht als werkelijke erfgenamen (48). De blokken wensten het desbetreffende leengoed (en een aantal andere erfgoederen) echter toch niet te behouden, en zo werd "Groot Biesterveld" in 1758 door koopman Paulus den Besten, hun gemachtigde, voor 6600 gld. verkocht aan Lodewijk Jan Baptist Sweerts de Landas, heer van Oirschot en Best. De overdracht vond plaats op 24 oktober van dat jaar voor schepenen van Den Bosch, en op 7 november liet de nieuwe eigenaar het leengoed Bijsterveld in Den Haag verheffen. (49).

Volgens de transportakte bestond het totaal van het gekochte uit:

- een herenhuis (het laatst bewoond door ene heer Catzing) met stallen, schuren, hoven, gronden en erven;
- een hoeve (bewoond door en in gebruik bij Jan van Bilsen) met aangelag, groot 2 lopenzaad, waarbij: a. het Hertogenland, 12 lopenzaad; b. Hendrik Tholoffs Campken, 1 lopenzaad, 25 roeden; c. Adriaen Gijsberts Campken, 2 lopenzaad; d. de Veerding, 3 lopenzaad; e. de Nieuwe Erven aan het Bijsterveld , 4 lopenzaad, 7 roeden; f. de Sleebosch-acker, 6 lopenzaad, 41 roeden; g. de Lippenbeemd, 10 lopenzaad; h. de Elsdonk, 8 lopenzaad; i. de Bollencamp, 1 lopenzaad, 14 roeden; j. het weyken op den Reek, 1 lopenzaad, 16 roeden;
- een hoeve (bewoond door en in gebruik bij Gerrit Jansen Verhoeven, verderop genaamd Van den Heuvel): huis met aanstede , 25 roeden, waarbij: a. de Garstacker, 1 lopenzaad, 30 roeden; b. de dries bij het Huis, 7 lopenzaad; c. de Bogt, 4 lopenzaad, 19 roeden; d. de Weijacker, 9 lopenzaad, 17 roeden; e. de Rielandacker, 6 lopenzaad, 22 roeden; f. 12 lopenzaad, 32 roeden in de Putacker; g. Put- en Rielandacker, 10 lopenzaad , 17 roeden; h. het land in deCamp , 39 roeden ; i. de wei in de Camp, 6 lopenzaad; j. de Mortel (ook wel: Martel), 12 lopenzaad; k. de Pailjart, 16 lopenzaad;

l. het Mosvelt met de Rielands-cant, 1 lopenzaad; m. de Eykacker, 2 lopenzaad, 1 roede; n. de Nieuwen Camp op de Reek, 2 lopenzaad; o. de Elsdonk, 6 lopenzaad.

Leenroerig aan het Leenhof van Brabant waren hieruit de volgende percelen: alle huizen met hof en aangelaag, Bogt, Weijacker, Rieland acker, Putacker, groes en land in de Camp, Garstacker, dries bij het Huis, Lippenbeemd, Mortel, Elsdonk, Pailjart en Sleebosch-'acker. En niet te vergeten het leenboek, d.w.z. de achterlenen, dat niet in de opsomming is opgenomen en slechts bij de algemene beschrijving zondel' nadere specificatie staat vermeld.

De Sweerts de Landas leverde al enkele generaties lang ambtenaren voor hoge overheidsfuncties in de Meierij van 's-Hertogenbosch. Toen in 1672 graaf Ferdinand van Merode zijn schulden niet meer kon voldoen, was de halve-heerlijkheid (heerlijkheid = het complex van rechten van de heer, b.v. recht op bepaalde inkomsten uit cijzen en op het aanstellen van bestuursambtenaren) van Oirschot - de bezitters van de andere helft waren de Staten-Generaal als opvolgers van de hertog van, Brabant - gerechtelijk verkocht aan Maarten Christiaan Sweerts de Landas, schepen van Den Bosch en kwartierschout van Kempenland (50). Diens kleinzoon was het, die zich nu op Bijsterveld vestigde of het als buitengoed ging gebruiken, en het herenhuis, mede voor zijn zoon Jacob Dirk die een jaar na de aankoop was geboren, liet herbouwen. Ook werd het bezit rondom de Bijsterveldse goederen verder uitgebreid, namelijk met: de Reek, circa 1 lopenzaad, overdracht in 1770; het Reexken, circa 1 lopenzaad, eveneens 1770; de Lazarus Bogt, circa 1,5 lopenzaad, 1803. (51) In de verpondingsboeken - verponding is een grondbelasting - zou circa 1780 sprake zijn van: "den Reek," van 1 lopenzaad, "den voorsten Reek" van 1 lopenzaad, 43 roeden, "den achtersten Reek" van 49 roeden, en natuurlijk het "weyken op den Reek" van 1 lopenzaad, 16 roeden (52).

Lodewijk Jan Baptist, zich noemend baron - de Sweertsen kregen die titel pas officieel in 1816, maar waren al langer ridder (53) - liet ook een nieuw leenboek aanleggen. Gaan we daarin de achterlenen na, dan blijken sommige verder te zijn uitgesplitst, namelijk de Breempt (één deel daarvan, 2,5 lopenzaad groot, wordt nu "Hoogen Dries" genoemd), de Straatacker, de Moosten en de Hoogenacker. andere percelen lijken op andere wijzen dan vroeger te zijn ingedeeld of samengevoegd, en waarschijnlijk is zelfs het aantal percelen uitgebreid. Hoe dit alles precies gebeurde, zou men kunnen vinden door de begrenzingen met de vroegere te vergelijken, een ingewikkeld karwei. De Nevenacker wordt nu zonder meer een perceel "in de Moost" genoemd. Op één der stukken van circa 1 lopenzaad is een huisje gebouwd. De cijns van 7,5 st. per jaar is verdwenen.. In totaal omvat de opsomming 40 achterlenen. (54) Na 1758 wordt Bijsterveld niet meer in de registers van het Leenhof van Brabant vermeld, waardoor men als het ware het stramien gaat missen voor de geschiedenis van het goed. In en kort na de Bataafse en Franse tijd verdween het leenstelsel; voor de 19de eeuw heeft men dus zeker andere bronnen nodig. Lodewijk Jan Baptist Sweerts de Landas stierf in 1809, 82 jaar oud. De familie heeft daarna niet lang meer op het goed gewoond. In 1821 lieten Maria Elisabeth Snouckaert van Schauburg, sinds een jaar weduwe van Lodewijk's zoon Jacob Dirk, en haar kinderen Jacob Lodewijk Jan Baptist en Isabella Henriëtte Philippine Sweerts de Landas, toen allen wonend te Harlingen, Bijsterveld c.a. plus de jacht onder Best en een gedeelte van de jacht onder Oirschot, door een gemachtigde verkopen aan John Turing Ferrier, rentenier uit Rotterdam (55). De laatste verwierf een jaar later van een andere eigenaar hierbij nog een perceel groesland, alweer genaamd "de Reek". In 1831 verkocht de familie Sweerts ook haar andere grote bezittingen in Oirschot, te weten de halve heerlijkheid, de Spoordonkse jacht en het bos De Vijvers (= 's Heeren Vijvers), aan een zekere Oeds Oenes van den Berg, kommissionair te Amsterdam (56). Een fraaie aanvulling op de Bijsterveldse goederen, die Van den Berg in 1830 van Turing Ferrier had gekocht (57). Uit de akte van laatstgenoemde overdracht, gepasseerd voor notaris Jan de Jong te Oirschot, vernemen wij dat het transport betrekking had op:

- het kasteel of herenhuis Groot-Bijsterveld, met stallen, koetshuis, orangerie, washuis, vrucht-, wandel- en moestuinen, grachten en erachter gelegen beukenbosje, samen 3 bunders 31 roeden 20 ellen (een vierkante Bossche el = ongeveer 0,47 m²);
- tuirnnans- of jagerswoning met erf en perceel bouwland, genaamd Lazarusbogt en daarop staande eikebomen, samen 71' roeden 10 ellen;
- perceel hakhout genaamd Achterste Lazarusbogt, 19 roeden 90 ellen, met de beukebomen daarop en langs de weg;
- perceel groesland genaamd Duivendries, circa 1 bunder 81 roeden 80 ellen, met duivenhok en beukebomen daarop, en eikebomen en recht van voorpoting op de Hoek;

- perceel groesland genaamd Weyer, voor het "kasteel", met de laan eikebomen en met de beukebomen langs de weg, samen 2 bunder 83 roeden 90 ellen;
- perceel groesland genaamd Reek, met waterkolk en eikebomen, samen 33 roeden 58 ellen;
- perceel groesland genaamd Reek, 31 roeden 20 ellen;
- een hoeve (= woonhuis, stallen, schuur, bakhuis en tuin) met perceel groesland genaamd de Schaapsdries en de beuken- en eikenbomen daarop, 1 bunder 52 roeden 39 ellen;
- perceel bouwland genaamd Mosveld, 52 roeden 90 ellen;
- perceel bouwland genaamd Bogt, 1 bunder 16 roeden 90 ellen;
- perceel bouwland genaamd Sleetbosch, 1 bunder 21 roeden 80 ellen;
- twee percelen bouwland aan elkaar, genaamd Putakker en Hartogslan, 5 bunder 38 roeden;
- perceel bouwland genaamd Rielandakker, 2 bunder 85 roeden 40 ellen;
- perceel bouwland genaamd Wei-akker, 1 bunder 72 roeden 30 ellen;
- perceel groesland met elzenwallen genaamd Veerding, 95 roeden 40 ellen, met de eikenbomen daarvoor;
- perceel schaarbos en groesland genaamd Kleine Elsdonk met de eikenbomen daarop, 1 bunder 65 roeden 64 ellen;
- perceel schaarbos en groesland genaamd Grote Elsdonk met de eikenbomen daarop en langs de weg, 1 bunder 84 roeden 40 ellen;
- perceel schaarbos en groesland genaamd Bourmortel 3 bunder 11 roeden 30 ellen;
- perceel schaarbos genaamd Lippenbeemd, 2 bunder 66 roeden met laan eikebomen;
- perceel groesland en schaarhout genaamd Paillard (onder Best) met de bomen van diverse soorten erop en het recht van voorpoting rondom, circa 3 bunder 97 roeden;
- de circa 305 eikebomen op de weg voor en langs Bijsterveld;
- het jachtrecht onder Best;
- een deel van het jachtrecht onder Oirschot, namelijk van de gemeente Best langs de Boxtelse Dijk tot de Oirschotse toren en vandaar op de Beerse Dijk.

Een goede aanvulling hierop geen de gegevens uit de kadastrale legger Oirschot 4, voor de genoemde eigenaar onder art. 805, die te uitgebreid zijn om hier te vermelden en waarbij men zeker ook de oudste kadastrakaart van 1830 nodig heeft.

Op 7 juli 1856 vond in het voormalig Oudezijds-Heeren-Logement te Amsterdam een publieke verkoop plaats van alle Oirschotse bezittingen van Van den Berg, door een aantal makelaars voor zekere opdrachtgevers (wellicht de erfgenamen van Oeds Oenes) (58). Het geheel was in zes kopen verdeeld, namelijk 1. het landgoed Groot-Bijsterveld, omvattend herenhuis, koetshuis, stalling, wagenhuis, tuinmanswoning, schuur, lanen en dreven met geboomte, bossen, Engelse plantsoenen, waterpartijen, boomgaarden, moes- en broeituinen, wei- en bouwlanden, samen 9 bunder 65 roede 18 ellen 2. een naast dit landgoed gelegen boerderij met bouw- en weilanden, 22 bunder 24 roeden 87 ellen; 3. nog een boerderij naast het landgoed, met bouw- en weilanden, 7 bunder 94 roeden 77 ellen; 4. een stuk bouw- en weiland van 1 bunder 3 roeden; 5. het bos 's Heeren Vijvers met visvijvers, jagers- of boswachterswoning, tuin, stalling en bouwgronden, 31 bunder 86 roeden 45 ellen; 6. de halve heerlijkheid van Oirschot, voor zover de rechten nog bestonden en konden worden uitgeoefend, benevens de jacht onder Oirschot, Spooronk en Best.

Van het huis zelf met onmiddellijke omgeving vindt men de volgende interessante beschrijving op het meterslange verkoopaffiche. 'Van den Weg, door een ijzeren hek, langs eene breede slingerlaan, oprijdende, een groot plein, waarvoor een uitgestrekt Grasveld, beplant met velerlei soort van fijn bloemhout. De heerenhuizing, alwaar ter wederzijden van de stoep een perk met rozen beplant, is gesitueerd als volgt: de stoep opgaande, bij het inkomen een breede gang, met marmer bevloerd, de Zijmuren en zoldering gestukadoord; ter eenen of regterzijde toegang gevende tot eene zijkamer en daarachter gelegen zaal, eene fraaije suite opleverende, beide behangen, de zolderingen gestukadoord en van schoorsteen voorzien. Aan het einde van den gang een salon, koepelsgewijze uitgebouwd. Ter linkerzijde van den gang een portaal, alwaar de trap naar de bovenapartementen, zoo mede naar de offices leidende; in dit portaal een sekreet. Uit het portaal komt men in eene behangen zij- of eetkamer, de zoldering gestukadoord, en waarin een schoorsteen; van hier de communicatie met een kabinet, waarnevens eene binnenkamer. De genoemde trap opgaande een bovengang, waarop een sekreet, en voorts de toegang tot acht welingerigte logeerkamers, meerendeels communicatie met

elkander hebbende. De vertrekken, die aan de voorzijde van dit gebouw gelegen zijn, hebben het wijd uitgestrekte uitzicht over den Weg en Landerijen; terwijl die aan de achterzijde in de vele fraaije gedeelten der Hofstede. Uit den gang de trap opgaande een kapitale zolder, waarop drie afgeschoten domestiquekamers. De offices bestaan in keuken, kelders, zoo voor provisie, wijn als anderzins, mangelkamer, enz., allen doelmatig ingerigt en van de meest mogelijke gemakken voorzien. Aan de regterzijde van de Heerenhuizing is het koetshuis en stalling voor acht paarden, met koetsierskamer, en de daarboven gelegen hooi- en stroozolders. Ter linkerzijde een op gelijke wijze gebouwd wagenhuis, met daarachter zich bevindend waschhuis; boven hetzelfde een zolder. Beide gebouwen zijn door welonderhouden muren aan het Herenhuis verbonden, en tegen het muurwerk welig dragend vruchthout geplaatst. Van het gemelde Voorplein wandelt men ter wederzijden in de Hofstede, welke allerwegen smaakvol is aangelegd, met uitmuntend en welgekozen waterpartijen doorsneden, omgeven door hoogten en laagten, met alle mogelijke soorten van houtgewas beplant. Voorts lanen en wandelingen, bezet met Beuken, Berken, Eiken, Canada's, Sparren, Dennen, Larix, enz.; hieronder munten uit meer dan zeventig stuks Beukenboomen, waaronder er zijn van buitengewone zwaarte. Vervolgens bosschen van Eiken hakhout. Wijders boomgaarden met exquisite Vruchtboomen, en door bloemhout omsloten. Zijwaarts de Hofstede doorwandellende, komt men in de vruchtbare rnoes-enbroeituinen, waarin vele beddingen, aardkistingen met daarin geplaatste lessenaars, en verder al datgeen wat tot een welingerigten moestuin behoort, omsloten in deszelfs hagen en schuttingen, eindigende deze moes- en broeituinen bij de oprijlaan, waarvan in het begin dezer beschrijving melding is gemaakt. Aan de andere zijde van het plantsoen ligt een groot kamp uitmuntend weiland, verhuurd aan M. van den Akker, zich uitstrekkende langs den weg, en eindigende aan een uitgestrekt bosch, meerendeels van sparrenboomen en eiken hakhout; hetzelfde langs het genoemde kamp weiland bewandelende, komt men door verschillende lanen aan de achterzijde en langs de geheele uitgestrektheid dezer Hofstede, welke door welonderhouden rasters afgesloten is. Tegenover dit omschrevene, en wel aan de zijde van den weg, ligt een uitgestrekt kamp weiland, verhuurd aan de Weduwe J. van Heerenbeek. In het midden van dit kamp een laan van vier en zestig stuks kapitale eikenboomen van buitengewone zwaarte, en welke eindigt aan den weg van Oirschot naar Best, zijnde de geprojecteerde Grindweg van Tilburg naar Eindhoven. Naast dit genoemde weiland is de welingerigte tuinmanswoning, gemetselde Bergloods en Werf; waarachter uitgestrekte Teelgronden; langs dezelve zeven en twintig stuks hoog opgaande eikenboomen. Wijders behooren nog tot dit landgoed de eikenboomen, welke op de wegen vóór en ter wederzijden van dit omschrevene geplaatst zijn, plus minus drie honderd en vijftig in getal."

De koper van al dit moois, dus van het onder de eerste koop genoemde (en misschien van nog meer der aangeboden goederen) was Johannes de Leijer uit Den Bosch. (59) Tien jaar later kwam het grootste deel van de Bijsterveldse goederen aan zijn weduwe, Maria Elisabeth Antona Londen, wonend te Cuyk. (60) Na haar was het Johannes Nicolaas Gottlieb Söhngen die het huis met een aantal daarbij gelegen percelen (minder dan er vroeger bij hadden gehoord, zoals wij uit de kadastrale legger kunnen opmaken) in bezit kreeg: dit gebeurde in 1868. (61) Hij vestigde er een kostschool voor jongens uit goeude families, die later naar de universiteit zouden gaan. Oudere Oirschotse mensen kennen misschien nog verhalen over de streken van de bewoners, die lang de ronde schijnen te hebben gedaan. Het was in de tijd van Sölmgen, dat het "plaisirbosch" en de boomgaard achter het huis moesten verdwijnen, om plaats te maken voor respectievelijk weiland met bomen en weiland plus tuin, en dat de gracht (waarschijnlijk gelegen op een andere plaats dan de nu bestaande) werd gedempt en als tuin beplant.

De kostschool heeft slechts 14 jaar bestaan. In 1892 stopte Söhngen ermee en ging in Brussel wonen. Bijsterveld werd voor f 15.000,- gekocht door John Turing von Ferrier. (62) Het goed had toen ongeveer de omvang die het nu heeft, dus: huis en erf, tuinen, enkele weilanden en wat grond met bomen, samen ongeveer 5 1/3 ha (nu bijna 5 ha). De vraag, wat er in de loop van de 19de eeuw bij de diverse verkopen met de vele vroeger bij Bijsterveld horende bouw- en weilanden is gebeurd, zou aanleiding kunnen geven tot een aparte studie. Was de nieuwe eigenaar een zoon van de eigenaar uit de jaren 1821 - 1830? Als dit zo is, wat ik nog niet heb kunnen controleren, is von bij de naam gekomen. Dit laatste is niet verwonderlijk als men weet, dat déze Turing kamerheer was van de koning van Württemberg, en in die hoedanigheid meestal aan diens hof in Stuttgart vertoefde. Na zijn dood werd zijn dochter Anna W.J.A.H.F.Turing von Ferrier eigenares van Bijsterveld, en zijn weduwe Anna Weiss kreeg het vruchtgebruik.

In 1903 volgde de verkoop aan de huidige eigenaars, de paters Montfortanen ofwel het "Gezelschap van Maria", die er tegenwoordig ook hun provinciaal hebben. (63) Zoals hiervoor uit een citaat bleek, had het herenhuis oorspronkelijk zowel links als rechts een bijgebouw. Het gebouw rechts (van de weg af gezien) werd nu in gebruik genomen als kapel, maar brandde in 1907 af. In 1908 kwam de eerste rechtse zijvleugel aan het huis. De pannen op het dak maakten plaats voor leien. Behoudens enkele kleine veranderingen - aan dakramen en schoorstenen - bleef het oude huis verder hetzelfde als vroeger. In 1910 bouwde men links de neogotische kapel en circa 20 jaar later ontstond de linker zijvleugel. Het laatst-aangebouwde zijstuk rechts, dat sommige jeugdige lezers goed zullen kennen omdat het enkele jaren geleden een paar klassen van de Stratense school herbergde, dateert uit 1957 en is in "exploitatie" bij de zusters van het Cenakel uit Tilburg, als bezinningscentrum. Er komen tegenwoordig dus nogal wat groepen vreemdelingen op Bijsterveld, die met de eigenaardigheden van het goed niet op de hoogte zijn. Het kan gebeuren dat zij, wandelend langs het geboomte of uitzierend over de grasvelden na een geanimeerde discussie, plotseling opschrikken als twee wezentjes met horens, staartje en bokspoten lachend wegrennen. Dat zijn de beide faunen die het wapenschild van Lodewijk Jan Baptist Sweerts de Landas hebben gedragen en sinds zijn dood tussen de Bijsterveldse bomen leven, hopen dat de agglomeratiebebouwingen hun woongebied niet te dicht zullen naderen.

Noten

1. Dank aan de paters Janssen en Haanen, die mij gastvrij ontvingen en inlichtingen verstrekten.
2. "Woordenboek der Nederlandsche Taal" deel 2, 's-Gravenhage en Leiden, 1903, E. Verwijs en J. Verdam, "Middelnederlandsch Woordenboek", deel 1, 's-Gravenhage, 1885
3. Voor gegevens aangaande leenverhoudingen in het algemeen, zie: J. Vriens, "Oirschotse leengoederen (Oirschot en Best)", nr. 1, in Campinia nr. 6, 2de jaargang, blz. 99 - 101.
4. L. Galesloot, "Le livre des feudataires de Jean III, duc de Brabant", Brussel, 1865, blz. 14 - 15
5. Rijksarchief in Noord-Brabant, Collectie Schaduwarchieven mv. nr. 2, fol. 51v
6. L. Galesloot, a.w., blz. 15
7. R.A.N.B., Collectie Schaduwarchieven mv. nr. 4 B, fol. 211v
8. Ibidem R.A.N.B., Collectie Schaduwarchieven, mv. nr. 7, Lol. 212v
9. Ibidem
10. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1350, fol. 154v
11. R.A.N.B., Collectie Schaduwarchieven, inv. nr. 9, Lol. 409
12. R.A.N.B., Collectie Schaduwarchieven, inv. nr. 13 B, Lol. 321r en v
13. R.A.N.B., Collectie Schaduwarchieven, inv. nr. 17, Lol. 561
14. R.A.N.B., Archief Heerlijkheid Oirschot, inv. nr. 10, fol. 1
15. R.A.N.B., Collectie Schaduwarchieven, inv. nr. 13 B, Lol. 321r en v
16. Als een lopenzaad dezelfde omvang aanduidt als een lopense, moet men eronder verstaan: 0,1655 ha (Bossche maat) of 0,1439 ha (Rijn-landse maat), Zie: "Onderrigting aangaande de nieuwe maten en gewigten", 's-Her-togenbosch, 1812
17. Ibidem Ruim 3 Bossche roeden of ruim 7 Rijnlandse roeden vormen 1 are
18. R.A.N.B., Collectie Schaduwarchieven inv. nr. 14, fol. 167-169
19. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1322, Lol. 303
20. R.A.N.B., Collectie Schaduwarchieven inv. nr. 17, fol. 565 R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, mv. nr. 1323, fol. 520
21. Ibidem R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1322, fol. 303
22. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 2613 (nieuw dossier- nr.)
23. inv. nrs. 10, 10bis en 11
24. R.A.N.B., Archief H. Oirschot inv. nr. 10, Lol. 13 - 30 b
25. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1325, fol. 137
26. Ibidem R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1338, fol. 13
27. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1353 en mv. nr. 910 (nieuw dossiernr.)
28. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 2232 (nieuw dossiernr.)
29. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 535 (nieuw dossier- nr.)
30. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1325, fol. 137

31. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 910 (nieuw dossier- nr.)
32. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1341
33. R.A.N.B., Archief H. Oirschot, inv. nr. 16
34. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nrs. 467, 535, 910 en 2232 (nieuwe dossiernrs.)
35. R.A.N.B., Archief H. Oirschot, inv. nr. 16
36. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nrs. 1341, en 1342 Lol. 119v
37. R.A.N.B., Notariële Archieven inv. nr. 2820
38. R.A.N.B., Arch. H. Oirschot, inv. nr. 16
39. R.A.N.B., N.A. inv. nr. 2854, d.d. 1687 maart 4
40. A.F.O. Sasse van IJsselt, "De voorname huizen en gebouwen van 's-Hertogenbosch, alsmede hunne eigenaars of bewoners in vroegere eeuwen", deel 1, 's-Hertogenbosch, z.d. (1910), blz. 231-232 en 384. Verder werden gegevens verstrekt door het gemeente-archief van 's-Hertogenbosch.
41. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1342 fol. 247
42. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1329 blz. 334
43. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1354 R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1344 fol. 81
44. Ibidem, fol. 317
45. Ibidem, fol. 319 R.A.N.B., Archief Raad van Brabant 1334, blz. 28
46. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 748, blz. 391-393
47. R.A.N.B., Arch. H. Oirschot inv. nr. 17
48. R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1345, fol. 46v R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. nr. 748, blz. 391-393
49. R.A.N.B., Arch. H. Oirschot, inv. nr. 17 R.A.N.B., Archief Raad van Brabant, inv. Nr. 1345, fol. 222
50. J.A.J. Becx, "Een Oirschots heerlijkheidswapen en de Meierijse historie", in: Brabants Heem XVIII, 1966, blz. 74 - 84 A.F.O. Sasse van IJsselt, a.w., deel 2, blz. 285-286 M.G. Wildeman, "De ridderschap van Noord-brabant", z.p., z.d. (1903), kwartierstaat nr. 13
51. R.A.N.B., Arch. H. Oirschot inv. Nr. 7
52. Gemeente-archief Oirschot, Oud archief der gemeente, boek Notel V, fol. 29
53. "Nederlands Adelsboek", 64ste jaargang, blz. 34 - 40
54. R.A.N.B., Arch. H. Oirschot inv. Nr. 11
55. R.A.N.B., Not. Arch. Inv. Nr. 3544, d.d. 1821 maart 12
56. R.A.N.B., Arch. Hypotheekbewaarder te Eindhoven, inv. nr. 62, inschrijving nr. 117
57. R.A.N.B., Not. Arch. inv. nr. 5227, akte 445
58. R.A.N.B., Kollektie Cuypers van Velthoven inv. nr. 422
59. Kantoor van de Bewaarder van het Kadaster te Eindhoven, kadastrale legger Oirschot nr. 6, art. 1875
60. Kantoor van de Bewaarder van het Kadaster te Eindhoven, kadastrale legger Oirschot nr. 8, artikelen 2408, 2375 en 2376
61. Kantoor van de Bewaarder van het Kadaster te Eindhoven, kadastrale legger Oirschot nr. 231, art. 2458
62. Kantoor van de Bewaarder van het Kadaster te Eindhoven en Hypotheekbewaarder Eindhoven, kadastrale legger Oirschot nr. 235 art. 3654 en register van hypothekeken nr. 124 art. 185
63. Kantoor van de Bewaarder van het Kadaster te Eindhoven, kadastrale legger Oirschot nr. 236 art. 4133